

- запропонована схема реструктуризації, яка знижує вартість мікрокредиту, є вигідною для позичальника в період фінансової кризи;
- покращення умов мікрокредитування малого бізнесу дасть фінансову можливість для їхнього розвитку, що приведе, своєю чергою, до зростання ВВП, кількості робочих місць і т.п. Тому сьогодні банки повинні переглянути політику мікрокредитування, і не лише зменшувати щомісячні платежі за допомогою реструктуризації, а й брати на себе частину збитків позичальників.

Література

1. Про Національний банк України / Закон України. – К. : Вид-во НБУ, 2007.
2. Постанова Правління Національного банку України від 10 травня 2007 р. № 168 "Про затвердження Правил надання банками України інформації споживачу про умови кредитування та сукупну вартість кредиту".
3. Лапішко М.Л. Основи фінансово – статистичного аналізу економічних процесів. – Львів : Вид-во "Світ", 1995. – 164-166 с., 212-214 с.
4. Ларионов И.К. Антикризисное управление. – М. : Дашков и К, 2004. – 292 с.
5. Вахненко Т.П. Фінансова криза в Україні: фактори, механізми дії, заходи подолання // Фінанси України. – 2008. – № 10. – 3-21 с.
6. Коваленко В.В., Коренєва О.Г., Крохмаль О.В. Банківська криза та інструменти антикризового управління // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 2. – С. 73-81.
7. Міщенко В. Шляхи подолання фінансово-економічної кризи в Україні // Вісник НБУ. – 2009. – № 2. – С. 3-7.
8. Світовий банк: світова фінансова криза загрожує Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://www.tsn.ua>.
9. Чуб П. ефективна процентна ставка кредитування: реалії та перспективи // Банківська справа. – 2008. – № 2. – 73-81 с.
10. Шкарпова О., Дружержченко К. Український діловий тижневик "Контракти". – № 01 від 19-01-2009
11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: http://pro-consulting.com.ua/cgi-bin/article_xs.cgi?id=24642&branch_id=155
12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://www.prostobank.ua>
13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://kpl.org.ua/news/2009/01/16/969/>

УДК 368.022

*Асист. О.О. Лопата; студ. Н.О. Кобилицець;
студ. Л.Л. Лялька – НУ "Львівська політехніка"*

СИСТЕМА ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Розглянуто актуальну проблему оцінювання фінансової стійкості страхових компаній. Здійснено порівняльний аналіз рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків, затверджених Держфінпослуг, зі зарубіжними методиками. Встановлено, що позитивний вплив на фінансовий стан компанії буде забезпечуватись тільки тоді, коли ця операція є ефективною, тобто відстежуються співвідношення між досягнутим від операції ефектом і витратами на здійснення операції.

Ключові слова: страхова компанія, фінансова стійкість, страховики, оцінка фінансового стану.

*Assist. O.O. Lopata; stud. N.O. Kobilenec;
stud. L.L. Lyalka – NU "Lvivs'ka Politekhnik"*

System of estimation financial of insurance companies

The article is devoted the issue of the day of estimation of financial firmness of insurance companies. In article, the comparative analysis of recommendations is conducted in

relation to the analysis of activity of insurers, ratified Derzhfinposlug, with foreign methods. It is set that positive influence on the financial state of company will be provided only then, when this operation is effective, that betweennesss are watched by the effect and charges attained from an operation on realization of operation.

Keywords: insurance companies, financial firmness, insurers, estimation of the financial state.

Постановка проблеми. Страхова компанія як суб'єкт господарської діяльності вступає у фінансові відносини з фізичними та юридичними особами, яких цікавить, насамперед, фінансова стійкість компанії як основний фактор її діяльності. Фінансова стійкість страховиків і методи її забезпечення представляють теоретичний і практичний інтерес для потенційних споживачів страхових послуг. Однак фахівцями, роботи яких присвячені огляду страхового ринку України й інших країн, неодноразово відзначали недостатній рівень фінансової стійкості українських страхових компаній.

Для того, щоб підвищити фінансову стійкість на рівні страхової компанії, потрібно розробити певну стратегію у вигляді низки управлінських рішень. У межах розглянутої мети системний підхід припускає: формулювання мети управління; опис об'єкта управління; опис і вибір керуючих впливів; вироблення критеріїв оцінки якості управління; формування оптимального алгоритму управління; перевірку результативності керуючих впливів [1].

Згідно з чинним страховим законодавством, обов'язковим для страховиків України є розрахунок нормативу максимальної відповідальності за окремим ризиком і маржи платоспроможності, що визначається шляхом зіставлення фактичної та розрахункової нормативної платоспроможності [2]. Однак тільки на підставі розрахунку маржі платоспроможності неможливо дати повну оцінку фінансової стійкості страховика. Це пов'язано з тим, що цей показник не враховує деякі грані діяльності страхової організації (ліквідність активів, ефективність інвестиційної діяльності, рентабельність страхових операцій та ін.). У цьому зв'язку оцінку фінансової стійкості потрібно доповнювати додатковими фінансовими коефіцієнтами.

Аналіз останніх досліджень та результатів. У більшості країн світу з розвиненою фінансовою системою, з метою надання споживачам найповнішої та доступної інформації про фінансову стійкість страхової компанії, застосовують рейтингові оцінки незалежних рейтингових агентств.

Світовий досвід у сфері складання рейтингів нараховує більш ста років. За цей період сформувалися світові лідери в галузі присвоєння рейтингів страховикам – Moody's Investor Service Inc., Standard & Poor's Corp., Duff & Phelps Credit Rating Co, Fitch IBCA. Кожне з викладених вище агентств використовує для оцінки фінансової стійкості страховиків свою закриту методику, побудовану на аналізі різних сторін діяльності компанії, і привласнює компанії визначений рейтинг (індекс), використовуючи звичайне сполучення цифр, прописних і малих літер.

Безумовно, присвоєння рейтингу відомим агентством за умови, що він виявиться досить високим, буде могутнім засобом реклами і зміцнить позиції страховика на ринку. Однак, діяльність закордонних рейтингових агентств на страхових ринках країн колишнього СНД обмежується надто високою вартістю їх послуг для страховиків та іншими чинниками.

У галузі рейтингової оцінки фінансової стійкості страховиків України склалась така ситуація. Офіційним рейтингом вітчизняних страховиків є Insurance Top, який публікує в періодичній пресі, а також на сайтах *www.insurance-top.com*, *www.uainsur.com* Ліга страхових організацій України на підставі даних Українського науково-дослідного інституту "Права й економічних досліджень". Рейтинг 100 страховиків формують за такими основними показниками: валюта балансу; власний капітал; обсяг зібраних страхових премій; частка перестрахування в страхових преміях; страхові виплати; рівень виплат і його темп росту; обсяг страхових резервів і рівень їхнього покриття інвестиційними активами та коштами; частка компанії в загальному обсязі страхових премій страхового ринку.

Однак треба відзначити, що Insurance Top не є оцінкою, оскільки передбачає тільки ранжирування компаній за величиною об'ємних показників. Безумовно, навіть така інформація є корисною в умовах досить закритого інформаційного простору вітчизняної фінансової системи. Це ранжирування не ставить метою можливість оцінювання фінансової стійкості страховика.

Серед українських фахівців, що розглядали методи оцінки фінансового стану страховика, можна виділити роботи О. Селиверстова, М. Александрової, Р. Сушко, О. Ретинського та ін. З-поміж іноземних учених, які досліджують проблему визначення фінансової стійкості страховиків, можна назвати Д. Хемптона, Р. Глейзера, І. Габідуліна, С. Русіна та ін. Розглядаючи роботи вищевказаних авторів, слід відзначити відсутність єдиної думки щодо складу та методів розрахунку показників, які доцільно використовувати для оцінки фінансової стійкості. Треба також відзначити відсутність у більшості робіт рекомендацій щодо нормативних значень показників, на підставі яких пропонують оцінити фінансову стійкість [5].

Відповідно до підпункту 4 пункти 1 статті 28 Закону України "Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг" з метою стандартизації процедур здійснення аналізу діяльності страховиків, виявлення ризиків у їхній діяльності, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України (Держфінпослуг) у 2003 р. ухвалила затвердити Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків у виді тестів раннього попередження [6].

Тести раннього попередження – це система порівняння фактичних фінансових показників діяльності страховиків з визначеними Держфінпослуг нормативами, оцінювання показників за спеціальною шкалою та розрахунок інтегральної оцінки з урахуванням важливості впливу того чи іншого показника на фінансову надійність компанії.

Мета дослідження. Наголосимо, що на сьогодні перевірка фінансового стану українських страховиків за допомогою тестів раннього попередження не є обов'язковою, а має характер рекомендацій. З метою подальшого вдосконалення тестів раннього попередження потрібно порівняти їх з існуючими системами показників, які використовують в інших країнах для оцінювання фінансової стійкості страхових компаній. З метою порівняння різних систем оцінки фінансової стійкості було розглянуто методи розрахунку та нормативні значення коефіцієнтів інформаційної системи регулювання страхової діяль-

ності (IRIS – Insurance Regulatory Information System), Національної асоціації страхових організацій США (NAIC) та Фінансової інспекції Швеції [7].

Виклад основного матеріалу. Показники тестів раннього попередження банкрутства, розроблені Держфінпослуг, було проаналізовано на предмет наявності аналогічних показників у методиках США та Швеції (див. табл. 1). Якщо показник, аналогічний тому, який використовують у тестах раннього попередження, наявний у методиці, проставляється "+". Якщо аналогічного показника немає, проставляється "-". Якщо показник присутній, але має деякі відмінності у розрахунку, проставляють "±".

Табл. 1. Порівняння показників, які використовують в різних системах регулювання страхової діяльності

№ з/п	Показник тестів раннього попередження банкрутства (Україна)	Показник у системі IRIS (США)	Показник у системі NAIS (США)	Показник у системі Фінансової інспекції Швеції
1	Показник дебіторської заборгованості (ПДЗ)	-	+(C ₂)	-
2	Показник ліквідності активів (ПЛА)	±(K ₇)	±(C ₁)	-
3	Показник ризику страхування (ПРС)	-	±(A ₁)	±(П ₁₂)
4	Зворотній показник платоспроможності (ЗПП)	-	±(D ₂)	±(П ₈ , П ₉ , П ₁₀)
5	Показник доходності (ПД)	-	-	±(П ₇)
6	Показник обсягів страхування (андеррайтінгу) (ПА)	±(K ₄)	±(B ₁)	±(П ₃)
7	Показник змін у капіталі (ПЗК)	-	+(B ₃)	+(П ₃)
8	Показник змін у сумі чистих премій (ПЗЧП)	+(K ₂)	±(A ₂)	±(П ₁)
9	Показник незалежності від перестраховування (ПНП)	-	-	+(П ₅)
10	Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу (ПВРК)	±(K ₉)	-	-
11	Показник доходності інвестицій (ПД)	+(K ₅)	+(B ₂)	-

Порівнюючи тести раннього попередження з іншими системами оцінки фінансової стійкості страховика, отримано такі результати (табл. 2).

Табл. 2. Результати порівняння тестів раннього попередження зі системами оцінки фінансової стійкості страховиків США та Швеції

Система оцінки фінансової стійкості страховика	Кількість показників, методика розрахунку яких повністю збігається	Кількість показників, методика розрахунку яких має певні особливості	Кількість показників, методика розрахунку яких не збігається
IRIS	2 з 11	3 з 11	6 з 11
NAIS	3 з 11	5 з 11	3 з 11
Фінансова інспекція Швеції	2 з 11	5 з 11	4 з 11

Найістотніші відмінності в розрахунку показників за різними системами, на думку автора, полягають у такому:

1. Основою для розрахунку більшості коефіцієнтів (7 із 11) у системі IRIS є чистий прибуток, тоді як у системі NAIS та шведській системі – власний капітал. У тестах раннього попередження більшість коефіцієнтів розраховують на основі так званого капіталу, під яким розуміють чисті активи, тобто активи за балансом, за вирахуванням нематеріальних активів і зобов'язань за балансом [2];
2. У системі NAIS та шведській системі вживають поняття нетто-премії, тоді як показники системи IRIS та тести раннього попередження використовують для розрахунку чисті (або чисті зароблені) премії. Варто відзначити, що в українському законодавстві та у звітності страховиків немає поняття нетто-премії, хоча його вживають у періодиці та експерти. Під нетто-премією найчастіше розуміють частину страхової премії, яку спрямовують тільки на страхові виплати, тобто премію без урахування частини, яку спрямовують на покриття накладних витрат страховика [4]. Під чистими преміями, згідно з [2], треба розуміти премії, за винятком сплачених перестраховикам.

Крім того, можна відзначити певні відмінності у шкалі нормативних значень:

1. За тесами раннього попередження чисті премії не можуть перевищувати капітал більш, ніж у 1-2 рази, тоді як за шведською і NAIS системами припустимим є перевищення у 2,6-3 рази;
2. За шведською системою зобов'язання страховика у вигляді технічних резервів можуть перевищувати власний капітал у 3,5 рази, тоді як в Україні зобов'язання не можуть перевищувати 20 % капіталу;
3. Зміни в капіталі, з погляду Держфінпослуг, можуть бути тільки позитивними (приріст повинен складати не менш ніж 10 % за рік), при цьому немає обмеження щодо верхньої межі. З погляду систем США та Швеції, зміни можуть також бути негативними (але не більш, ніж 10 -20 % за рік), також встановлюється верхня межа (приріст не повинен перевищувати 20-50 % за рік);
4. Зміни в сумі чистих (або чистих зароблених) премій, згідно з тестами раннього попередження, повинні бути тільки позитивними (приріст – не менш ніж 33 % за рік), а верхньої межі немає. Згідно з моделями Швеції та США, приріст може бути негативним (не більш, ніж 33 % за рік). Верхня межа приросту – теж 33 %;
5. У США та Швеції незалежність компаній від перестрахування може становити від 50 до 100 %. В Україні компанії, які передають у перестрахування менш, ніж 15 % премій, отримують незадовільну оцінку.

Висновки. За результатами дослідження можна зробити такі висновки.

1. Найбільшу кількість спільних рис тести раннього попередження мають зі системою NAIS (США). 8 показників тестів з 11 розраховують аналогічно показникам системи NAIS.
2. Потребують чіткішого визначення і розмежування терміни нетто-премії та чистих премій. Недосконалість термінології може привести до значних розбіжностей у розрахунках та оцінках фінансової стійкості страховика.
3. Потребують перегляду нормативи щодо незадовільної оцінки, яку отримують компанії, що передають у перестрахування менш, ніж 15 % стра-

хових премій. Експерти негативно поставилися до такого обмеження та назвали його незрозумілим [8]. Дійсно, таким чином компанія, що пере-дає в перестраховання 16 % премій, отримає оцінку "відмінно", а компа-нія, що перестраховує на 1 % менше, отримає оцінку "незадовільно". Варто відзначити, що у тестах раннього попередження в загальній оцінці фінансової стійкості цей показник має один з найвагоміших коефі-цієнтів. Це неминуче призведе до істотних розбіжностей у оцінках фі-нансової стійкості компаній, що перестраховують майже однакову час-тину зобов'язань.

4. Як перспективи подальших досліджень треба відзначити, що у системі NAIS та шведській системі, а також у тестах раннього попередження не-має показника, що характеризує операції перестраховання з позиції їхньої ефективності. На відміну від вищеназваних систем, у IRIS існує показник, який характеризує співвідношення чистого прибутку від опе-рацій з перестраховання та чистого прибутку компанії.

Перестраховання є важливим з точки зору забезпечення фінансової стійкості страховика. Проте позитивний вплив на фінансовий стан компанії буде забезпечуватись тільки тоді, коли ця операція є ефективною, тобто від-стежують співвідношення між досягнутим від операції ефектом і витратами на здійснення операції. Тож доповнення тестів раннього попередження по-казником, що характеризує ефективність перестраховання, є доцільним для забезпечення оцінки всіх граней діяльності компанії.

Література

1. Закон України "Про страхування" (зі змінами та доповненнями) // Урядовий кур'єр. – 2001. – 7 листопада.
2. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України № 3755 від 17.03.05. "Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків" // Документи. – 2005. – № 13.
3. Александрова М.М. Страхування : навч. посібн. – К. : ЦУЛ, 2002. – 208 с.
4. Габидулин И. Есть интересный подход к рейтинговой оценке страхового рынка // Финансовые услуги. – 2003. – № 4. – С. 16-17.
5. Кондратенко Д.В. Регулювання страхової діяльності на основі оцінки ризиків. – Х., 2006. – 20 с.
6. Лямец В.И., Тевяшев А.Д. Системный анализ. Вступительный курс. – 2-е изд. [пере-раб и доп.]. – Харьков : Изд-во ХНУРЕ, 2004. – 448 с.
7. Селиверстов А. Оценка финансового состояния страховщиков // Страхова справа. – 2003. – № 4. – С. 80-87.
8. Шапран В., Духненко В., Дуброва О., Хисамов А. Незастрахованная прозрачность // Эксперт. – 2006. – № 3. – С. 70-80.

УДК 658.14/17:330.133.2(100)

Доц. Н.Г. Міценко, канд. екон. наук;
магістрант М.М. Мікайло – Львівська КА

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ У КРАЇНАХ З РИНКОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ

Розглянуто особливості комплексної оцінки фінансового стану підприємств у вітчизняній та закордонній практиці, а також наведено систему показників, що ха-рактеризують його діяльність. Встановлено, що наслідком розбіжностей в системах бухгалтерського обліку, порядку складання форм фінансової звітності, способах роз-